

İNTERNET ETİĞİ

Günümüz toplumlarının gereksinimi olan insan profili artık çok değişmiş, farklılaşmıştır. Günümüzde bilgiye ulaşabilen, ulaştığı bilgiyi kendi yapısına uydurabilen, buna yenilerini ekleyebilen toplum ya da kişiler güçlü olarak kabul edilmektedir. Bu değişime ayak uydurmanın kaçınılmaz sonucu olarak öğretim ortamlarında bilgiye ulaşmayı, bilgiyi kullanmayı ve yaymayı sağlayacak her türlü araç kullanılmak zorundadır. Yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte bireylerin erişebilecekleri bilgi kaynakları da değişmiştir. Örneğin; günlük yaşamın her alanına giren ve yüz milyondan fazla insan tarafından kullanılan internet, iletişim ve bilgiye ulaşma aracı olarak okullarımızda da yerini almaya başlamıştır. Bu amaçla; Bakanlığımızda, eğitim-öğretim alanında çağdaş ülkeler arasında yer alabilmek amacıyla, okul/kurumlarımızın ADSL İnternet bağlantısı çalışmaları başlatılmıştır.

İnternetin günümüzde yaygın bir iletişim aracı olarak kullanılması, beraberinde dikkat edilmesi gereken bazı kuralları da getirmektedir. İnternet üzerinde kabul edilebilir ya da edilemez davranışları tanımlayan kurallar “*internet etiği*” olarak adlandırılır. İnternet etiği olarak adlandırılan bu kurallar, internet kullanılırken diğer insanların haklarına saygılı olmak için ne yapılıp ne yapılamayacağına ilişkindir. Kullanıcı sayısı arttıkça etik anlamda kirlenme ve olumsuzlukların artacağı düşünülürse, internette sorunsuz olarak iletişim kurmak için internet etik kurallarının bilinmesi ve uygulanması gerekmektedir. İletişim kurduğunuz ortam, ister e-posta olsun, ister haber grupları ve tartışma listeleri olsun, isterse sohbet olsun, uyulması gereken bazı hususlar vardır.

İnternette sohbet ederken dikkat edilmesi gereken kurallar:

- Konuşma odalarında veya birebir sohbet ettiğiniz yerlerde karşınızda bulunanların özel yaşamlarına müdahale edecek davranışlarda bulunmamalı, diğer sohbet edenlere karşı saygılı olmalısınız. Kızdığınız insanlara bunu küfürsüz ve saldırgan bir tutum sergilemeden anlatmalısınız. Eğer birisi size karşı saygısızca davranıyorsa o kişiyi engellenmiş kişiler listesine ekleyerek onunla tartışmalara girmemelisiniz. Eğer böyle bir kişi ile tartışmaya girerseniz bu davranışınızın onun daha çok hoşuna gideceğini bilmelisiniz.
- Devamlı şekilde bir kullanıcının üstüne gitmemeli ve onu rahatsız etmemelisiniz. Aralıksız şekilde kimseye söz hakkı vermeden konuşmamalısınız. Sorularda ve konuşma taleplerinde ısrarcı bir tutum sergilememeli, kışkırtıcı hareketlerde, kasıtlı sataşmalarda ve devamlı saldırgan davranışlarda bulunmamalısınız. Gruplaşarak diğer kullanıcıları rahatsız etmemeli veya operatörlere zorluk çıkarmamalısınız.
- Eğer ilk defa bir sohbet kanalına girmiş iseniz, sohbete katılmadan önce orada olup bitenleri takip etmelisiniz. Eğer odadaki sohbet hoşunuza gitmediyse o sohbet odasını terk edebilirsiniz.
- Eğer birine cevap veriyorsanız bunu saygı sınırları içerisinde yapmalısınız. Mesaj aldığınız kişinin espri anlayışından hoşlanmadığınız takdirde bunu sert bir şekilde eleştirmeden nazik bir dil ile anlatmalısınız. Unutmayın ki bir gün birileri de sizden hoşlanmayabilir ya da bir takım sorularınıza cevap verebilir. Kendinize nasıl davranılmasını istiyorsanız, başkalarına da öyle davranmalısınız.
- Koyu, kalın veya büyük harflerle yazı tipini bütün cümlelerde kullanmamalısınız. Çünkü büyük harf ya da koyu ve kalın yazı yazmak, dikkat çekmek, ya da kızgınlık anlamına gelmektedir.
- Sık sık yapılan tekrarlamalar, mesela saçma olan cümleler, aynı veya farklı karakterleri defalarca tekrarlamak veya tek olarak alt alta postalamak ya da yazmak insanları rahatsız edebilir. Bu tür davranışlardan kaçınılmalıdır.

- Sohbetteki birinin rumuzunu (Nick Name) kötü söz içerecek şekilde rumuz olarak kullanmamalısınız. Rumuz olarak tartışma yaratan isimler seçmemelisiniz.
- Sohbet odasında yönetici, moderatör olmadığınız hâlde başkalarına olduğunuzu söyleyip kandırma yolunu seçmemelisiniz. Zaten bu şekilde davrandığınızda gerçek yöneticiler tarafından sizin IP (bilgisayarınızın numarası) adresiniz kilitlenecek ve mesaj yollamanız engellenecektir.
- Size küfürle cevap verildiğinde veya özel hayatınızı ilgilendirecek bir konuya müdahale edildiğinde, cevabınız sadece saldırgan kişiye yönelik olmalıdır. Konuyu dinleyenleri rahatsız etmeden, genele duyurmadan cevaplamanız daha uygun olacaktır.
- Sohbet esnasında başkalarını rahatsız edecek şekilde ırk, din, dil, seks, siyaset gibi konular hakkında açıklamalarda bulunmamalı ve diğerlerini de bu yolla rencide etmemelisiniz.
- Kanuna, ahlâka ve kamu düzenine aykırı mesaj içeriği göndermek, uygunsuz, yalan ve/veya iftira içerik ya da mesaj ve bilgileri göndermek, tehdit etmek, küfür, vb. fiilleri işlemek, kişi ve/veya kuruluşların gizli bilgilerini yayınlamak, reklam ve internet sitesi tanıtımını yapmak doğru bir davranış değildir. Unutmayın ki; sohbette tamamen tanınmaz durumda değilsiniz. Tüm sohbet sunucuları giriş bilgileriniz üzerinden IP adresinizi (bilgisayarınızın numarası) ve hangi ISS (internet servis sağlayıcı) üzerinden internete girdiğinizi tespit edebilir. ISS de ise sizin ile ilgili bir çok bilgiler bulunmaktadır. IP adresiniz tespit edilebileceği için bilgisayarınızı başkalarının kullanması durumunda sorumluluğun size ait olduğunu unutmayınız.

İnternet kullanımında yönetici, öğretmenler ve öğrencilerin göz önünde bulundurması gereken konular:

Yönetici ve Öğretmenler:

- Yapılan araştırmalarda internet kullanımında denetimin tam olarak sağlanamadığı gözlenmektedir. Bilgi paylaşımı için geliştirilmiş yararlı internet sitelerin yanı sıra; ülkemizin geleceği gençlerimizin millî ve manevî değerlerden uzak, kültür seviyeleri düşük, ruhen çöküntü içerisinde yetişmesine yol açabilecek zararlı siteler de internet ortamında yer almaktadır. Böyle bir durumla karşılaşmamak için idareci, öğretmen ve öğrencilerin bu zararlı sitelere girişini engelleyen filtre programları kullanılabilir.
- İnternetin doğru kullanılmadığı zaman zararlı olabileceği öğrencilere anlatılmalı, internet hakkındaki duygu ve düşünceleri takip edilmeli, yanlış anlaşılan konular düzeltilmelidir.
- Öğrencilere, Millî Eğitim Bakanlığı internet sitesinin (<http://www.meb.gov.tr>) tanıtımı yapılmalı sitenin içeriği hakkında bilgi verilmelidir. Ayrıca Bakanlığımız merkez ve taşra teşkilâtı hakkında bilgi edinmek ve soru sormak isteyenler için Bakanlığımız web sitesi ana sayfasında yer alan iletişim bölümündeki e-posta adreslerine mesaj yollayabilecekleri konusunda bilgi verilmelidir.
- Toplumun genel ahlâk ve yaşantısını olumsuz yönde etkileyen kumar, bahis, pornografi gibi internet siteleri, yasak siteler kapsamına alınmalıdır.
- Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü zedeleyici ve anayasal düzeni yıkmaya yönelik siteler, yasak siteler kapsamına alınmalıdır.
- Bilgisayar ya da bilgisayarların bağlı olduğu ağlara yetkisiz olarak erişim sağlayarak, sistemler üzerinde bulunan yazılımlara ve verilere zarar vermenin suç unsuru olduğu hakkında eğitici-öğretici bilgiler verilmelidir.
- Bilgisayar ya da bilgisayar sistemlerinin fonksiyonlarını engelleme amaçlı bilgisayar yazılımı ya da virüs yüklenerek sistemin çalışamaz hale getirilmemesi konusunda eğitici-öğretici bilgiler verilmelidir.

- Bilgisayar ve iletişim teknolojilerini kullanılarak verilere ulaşılması, değiştirilmesi, silinmesi yoluyla menfaat temin edilmesinin cezaî suç unsuru taşıdığı konusunda eğitici-öğretici bilgiler verilmelidir. Bu konuyla ilgili Emniyet Genel Müdürlüğü www.egm.gov.tr internet sitesinden ayrıntılı bilgilere ulaşılabilir.
- İnternet üzerinden iletişim kurulacak kişilerle, karşılıklı konuşmalarda uyulması gereken usul ve esaslara ilişkin konularda eğitici faaliyetlerde bulunulmalıdır.
- Lisansız ve bandrolsüz bilgisayar yazılımları kullanılmamalıdır.
- Öğrencilerin interneti düzgün kullanıp kullanmadıkları, bilgisayarlarda sık kullanılanlar menüsünden ya da daha önce girilenler bölümünden kontrol edilerek denetlenmelidir.
- Bilgisayar virüsleri, bilgisayarınızda saklı bulunan dosyaları ve programları bozabilecek programlardır. İnternet ağına zarar vermek isteyen kişiler tarafından her gün yeni virüsler icat edilmektedir. Ağ üzerinde virüslü bir bilgisayardan dosya indirirseniz virüs sizin bilgisayarınıza da bulaşabilir. Bunun için bilgisayarınızda bir anti-virüs yazılımı bulundurmalısınız. Bu program belli bazı virüslere karşı sabit diskinizi kontrol edecektir. Yeni virüsleri yakalayabilmek için bu yazılımı düzenli olarak güncellemelisiniz.
- Emniyet Genel Müdürlüğünün İnternet Sitesi olan <http://www.egm.gov.tr> adresinde "Bilişim Suçları" hakkında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Bu sitenin Bilgi Teknolojisi Sınıflarını kullananlar tarafından ziyaret edilmesi sağlanmalıdır.

Öğrenciler:

- İnternet kullanımına öğretmen veya ailenin gözetim ve denetiminde başlanmalıdır.
- Öğretmen ve/veya ailenin onayı alınmadan internet ortamında hiç bir form doldurulmamalıdır.
- Öğretmen ve ailenin onayı alınmadan internet aracılığı ile ticarî faaliyette bulunulmamalıdır.
- İnternet ortamında tanışılan kimselerle hiç bir surette buluşulmamalı adres ve telefon verilmemelidir.
- İnternette düzgün Türkçe kullanılmalı, nazik ve saygılı olunmalı, karşılıklı tartışmalar belirli bir seviyede olmalıdır.
- İnternet aracılığıyla bilgi isteniyorsa, sitenin güvenli olup olmadığı mutlaka araştırılmalı, verilecek bilgiler 3. şahıslar tarafından kullanılmamalıdır.
- Bilgi paylaşımlarında karşılıklı gönderilecek dosyalar virüs kontrolünden geçirilmelidir.
- İnternette sohbet ederken, mesaj panosuna mesaj gönderirken ya da mektup arkadaşınızla mektuplaşırken adınız, soyadınız, adresiniz, telefon numaranız, parolanız gibi kişisel bilgilerinizi ve kredi kartı numaranızı asla vermemelisiniz.
- İnternette öğretmen ya da ailenizle birlikte gezinin. Eğer ailenizin zamanı uygun değilse, ziyaret ettiğiniz siteleri ailenize söylemelisiniz.
- Web sitesinin "Güvenlik Politikası"na ve verdiğiniz bilgilerin başkaları ile paylaşılmayacağı konusunda, güvence verip vermediğine bakmalısınız. Sizden istediği bilgileri ne amaçla kullanacağını öğrenmelisiniz. Ziyaret ettiğiniz sitenin "Güvenlik Politikası"nı öğretmen ya da ailenize söylemelisiniz. Böylece siz, öğretmen ya da aileniz, sizin hakkınızda istenen bilgilerin, sitede ne amaçla kullanılacağı konusunda bilgi sahibi olacaksınız.

- Eğer bir şey satın alacaksanız sitenin güvenli internet erişimi sağladığından emin olun. Sitede veya sipariş formunda güvenli erişimle ilgili herhangi bir bilgi yoksa mektup veya telefonla sipariş vermeniz daha iyi olur.
- Bir faaliyete ya da oyuna katılabilmemiz için sitenin çok fazla kişisel bilgiye ihtiyacı yoktur. Bu nedenle gereğinden fazla bilgi vermeyin, gerekirse siteyi terk etmelisiniz.
- Bazı insanların kötü niyetli olabileceklerini ve çocuk olmadıkları hâlde çocukmuş gibi davranabileceklerini unutmayın. Bu nedenle internette tanıştığınız kişileri öğretmen ya da ailenize söylemelisiniz. Ayrıca yeni tanıştığınız kişilerden aldığınız mesajları öğretmen ya da ailenize göstermeli ve onların onayı olmadan bu mesajlara cevap vermemelisiniz.
- Ailenize sormadan internet aracılığıyla hiçbir şey satın almamalı ve hiç bir koşulda kredi kartı numarası vermemelisiniz.
- İnternette hiçbir tartışmaya ya da kavgaya katılmamalısınız. Eğer biri sizinle tartışmaya ya da kavgaya kalkışırsa, ona cevap vermeyerek öğretmen ya da ailenizi konudan haberdar etmelisiniz.
- Eğer hoşlanmadığınız bir şeye rastlarsanız ya da öğretmeninizin ve ailenizin, sizin görmenizden hoşlanmayacağını düşündüğünüz bir şeye rastlarsanız, geri tuşuna basın ya da site penceresini kapatın.
- Eğer bazı kişilerin çocuklara söylenmemesi gereken herhangi bir şey söylediğine rastlarsanız, bu konuyu öğretmen ya da ailenize söylemelisiniz.
- İnternetle ilgili konular hakkında hiç bir şeyi öğretmen ya da ailenizden saklamamalısınız.
- Eğer birisi size resim gönderir, gitmemeniz gereken bir siteyi ziyaret etmenizi önerir ya da uygun olmayan bir dille konuşmayı önerirse, öğretmen ya da ailenizi durumdan haberdar etmelisiniz.
- Eğer birisi yapmamanız gereken bir şeyi yapmanızı isterse, öğretmen ya da ailenize söylemelisiniz.
- Ailenizin onayı olmadan internette tanıştığınız hiç kimseyi aramamalısınız.
- Aileniz yanınızda olmadan ve onaylamadan internette tanıştığınız kimseyle buluşmamalısınız.
- İnternette tanıştığınız kimseye ailenizin izni olmadan hiçbir şey göndermemelisiniz.
- Eğer internette tanıştığınız birisi size herhangi bir şey gönderirse ailenize söylemelisiniz.
- İnternette güzel bir dil kullanmalı ve nazik olmalısınız.
- Sadece şaka yapıyor olsanız bile kimseyi korkutmamalı ya da tehdit etmemelisiniz.
- Bilgisayar ve internet konusundaki kurallara uyma konusunda öğretmen ya da ailenizle işbirliği içinde olmalı ve internet yüzünden başınıza ne gelirse gelsin onlara söylemelisiniz.
- İnternette sohbet ederken kullanacağınız takma adı (Nick Name) yaş, cinsiyet konusunda bilgi vermeyecek biçimde seçmelisiniz.
- Sohbet sırasında dosya indirme (download) teklif eden olursa kabul etmemelisiniz.
- Ev ödevi ya da araştırma hazırlamak için interneti kullanacaksanız dikkatli olmalısınız. Maalesef isteyen istediği bilgiyi internette yayımlıyor. Bulduğunuz bilginin sağlam olup olmadığından emin olmak için dipnotları ve göndermeleri olup olmadığına bakmalısınız.
- Arkadaşlarınızın bilgisayarınızı kullanmasına izin veriyorsanız, tüm bu kuralları onların da uyguladığından emin olmalısınız. Bilgisayarınızı dikkatsiz kullanan birisi güvenliğinizi tehlikeye atabilir.

- Genel ilgi alanlarına hitap eden sohbet odalarını ziyaret etmemelisiniz. Belli ilgi alanlarına yönelik (dağcılar, pul koleksiyoncuları vb.) siteleri ziyaret edebilirsiniz.
- Özellikle arama motorlarını kullanırken verimli bir arama için doğru anahtar kelimeyi seçmeye dikkat ediniz. Konunun sınırlarını daraltmak için bir-iki ilgili sözcükte karar kılın. Eğer yan yana geçen kelimeler arıyorsanız, tırnak içinde yazmalısınız.

Bilgi Teknolojisi (BT) Sınıflarının halka açık kullanımında dikkat edilmesi gereken hususlar:

- Vatandaşların Bilgi Teknolojisi Sınıfları'nı İnternet Kafe olarak kullanmaları ve oyun oynamaları engellenmelidir.
- Sohbet programlarının kullanımı ve sohbet odalarına giriş, eğitim ve pedagojik amaçlı olmalı, bunun haricindeki kullanımlara izin verilmemelidir.
- Bilgi Teknolojisi Sınıfları'nın öğrencilerimiz ve vatandaşlarımız tarafından kullanılmasında, 2554 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanan "Millî Eğitim Bakanlığı Bilgi ve İletişim Teknolojisi Araçları ve Ortamlarının Eğitim Etkinliklerinde Kullanımı Yönergesi" çerçevesinde hareket edilmelidir. Suç oluşturan ya da oluşturabilecek eylem ya da faaliyetlere izin verilmemelidir.

e-posta nedir?

En çok kullanılan ve bilinen internet uygulaması e-posta (e-mail) dır. e-posta kullanıcıların internetle dünyanın her yeriyle kişisel bağlantı kurmalarını sağlayan bir sistemdir. e-posta ile dünyanın her yerinde internet bağlantısı bulunan kullanıcılara mesaj gönderip onlardan mesaj alabilirsiniz. e-posta ile mektuplarınızı normal postadan çok daha ucuz ve hızlı bir şekilde gönderebilirsiniz.

Örneğin; Ankara'dan yollanan bir e-posta İstanbul'a gönderildiği adresin özelliklerine ve internet yoğunluğuna bağlı olarak birkaç saniye veya dakika arasında alıcısına ulaşır.

e-postanızda düz yazının yanı sıra, resim, grafik, ses, program formatındaki bilgilerinizi de gönderebilirsiniz. Ülke dışı telefon konuşmalarının ücreti düşünüldüğünde e-posta çok daha ucuz bir haberleşme biçimidir.

e-posta adresleri iki bölümden oluşur.

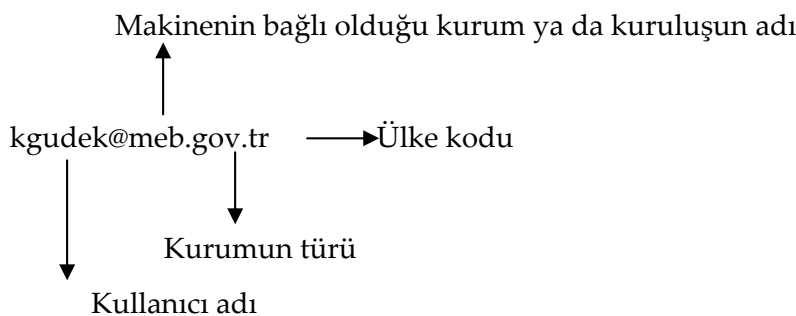
kgudek@meb.gov.tr

↑ ↑

I **II**

I. Bölümde kullanıcının gerçek ya da takma adı bulunur.

II. Bölümde ise kullanıcının internette nerede bulunduğuna ilişkin yer belirtilir ve bu bölüm @ işareti ile bağlanır. @ işareti "Et" olarak okunur ve "üzerinde" anlamına gelir.

Adresin ikinci kısmında bulunan ve nokta ile ayrılan uzantılar kurumların türünü ve bulunduğu ülke kodunu belirtir. Kısaltmalar şeklinde kullanılan bu uzantıların her birinin farklı anlamları vardır. Bunlar;

- .com (commercial) : Ticarî kuruluşlar
- .edu (education) : Eğitimle ilgili kurum ve kuruluşlar
- .gov (government) : Devlet işleri ile ilgili kurum ve kuruluşlar
- .mil (military) : Askerî kurum ve kuruluşlar
- .org (non profit organisation) : Ticarî yönü olmayan kurumlar
- .net (network) : İletişim ağlarıyla ilgili kuruluşlar
- .k12 (kindergarden to 12) : Ana sınıfından üniversiteye kadar olan eğitim kurumları

Ülke kısaltmalarından örnekler;

- tr : Türkiye
- dk : Danimarka
- es : İspanya
- ca : Kanada
- au : Avustralya
- uk : İngiltere
- de : Almanya
- Eğer bir adreste ülke kodu bulunmuyorsa bu genellikle, o adresin Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğunu gösterir. Gönderilen mesajların adreslerine ulaşabilmesi için adresi değiştirmeden olduğu gibi yazmanız gerekmektedir.
- e-posta göndermek için öncelikle bir yazılıma gereksinim vardır. POP tabanlı posta servislerinde en yaygın olarak kullanılan e-posta yazılımı Outlook Express'dir. Bu program, kayıtlı Microsoft Office kullanıcıları için ücretsizdir. Outlook Express dışında herhangi bir e-posta yazılımına gerek kalmadan kullanılabilen Yahoo (www.yahoo.com), Hotmail (www.hotmail.com), Mynet (www.mynet.com) gibi ücretsiz bir posta hesabı alabileceğiniz internet tabanlı posta servisleri de bulunmaktadır. Bunlarla dünyanın herhangi bir yerinden postaları gönderme ve okuma işlemi, kendi sunucuları aracılığıyla ücretsiz olarak yapılabilmektedir. En büyük avantajı internete erişebiliyorsanız e-postanızı da okuyabilmenizdir. e-posta uygulamanıza erişmek için kendi bilgisayarınızı kullanmanız gerekmez.

Daha öncede belirttiğimiz üzere bu servisleri kullanmanın en büyük avantajı kendi bilgisayarınızdan uzakta, dünyanın herhangi bir yerinden ya da herhangi bir bilgisayardan e-postanızı okuyabilmenizdir.

e-posta kullanırken dikkat edilmesi gereken kurallar:

- e-posta ve web sayfaları adreslerinde Türkçe karakterler (ç, ş, ı, ö, ü, ğ) kullanılmaz. Örneğin; husamettinyildirim@meb.gov.tr adresine bir e-posta göndermek istiyorsanız ve bu adresi

hüsamettinyıldırım@meb.gov.tr şeklinde yazarsanız ileti gönderilemeyecektir. Çünkü burada kullanılan “ü” ve “ı” harfi İngilizce alfabede yer almamaktadır.

e-postanız gönderilemezse genelde bir hata mesajı (sekme, bounce) alırsınız. e-posta sekmelerine yol açan en genel sebepler şunlardır:

- ◆ **Geçersiz adres:** Adresi yanlış yazdıysanız ya da alıcı bu hesabı kapatmışsa mesajınız gönderilemez. En azından doğru kişiye gönderilemez. Tek çözüm adresi kontrol edip tekrar denemektir. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi Türkçe karakterlere dikkat etmenin yanı sıra, örneğin bir e-posta adresinin nokta ile mi (deneme.ornek@meb.gov.tr) yoksa alt çizgi ile mi (deneme_ornek@meb.gov.tr) ayrıldığına da dikkat etmeniz gerekmektedir. Sonuçta bu iki e-posta adresi tamamen farklı iki alıcıyı işaret etmektedir.
- ◆ **Alıcının posta kutusu dolu:** Bazı internet tabanlı, internet hizmeti veren siteler (Hotmail, Mynet, Yahoo vb.) bir kişinin posta kutusunda saklayabileceği mesaj sayısına bir sınırlama getirmiştir. Eğer uzun süre posta kutunuzu kontrol etmezseniz posta kutunuz dolabilir. Dolu bir posta kutusuna gönderilen iletiler ise alıcıya geri döner. Bu durumda yapabileceğiniz tek şey bekleyip iletiyi daha sonra göndermek ya da alıcıyı arayıp e-postasını kontrol etmesini sağlamak olmalıdır.
- ◆ **ISS (İnternet Servis Sağlayıcı):** Eğer alıcının ISS’si geçici olarak hizmet dışıysa çeşitli hata mesajları alabilirsiniz. Çözüm bir iki gün bekleyip tekrar denemektir.
- Konu kısmı boş iletiler göndermeyiniz. İletinin ne hakkında olduğunu bildiren bir satırın olması hem sizin hem alıcının işini kolaylaştırır. İletileri depoluyorsanız, tekrar bakma gereği duyduğunuzda konu satırının faydasını görürsünüz. Konu alanına yazacaklarınız iletinizin içeriğine uygun anahtar kelimeler veya kısa bir tanım olabilir.
- Kişilere gönderdiğiniz e-postalara .txt uzantılı olan dosyalar ve küçük boyutlu resimler hariç ek yapmamaya özen gösterin. Eğer e-posta ile bunların dışında özellikteki dosyaları gönderecekseniz, dosyaları Winzip, Winrar, vb. en çok kullanılan sıkıştırma programlarıyla sıkıştırın. e-posta dosya eklentilerini açıklayın. Bu eklentiler içinde hangi dosyaların bulunduğu ve bu dosyaları hangi programlarla açılabileceğini açıklayın. Böylece kimse virüs olduğundan şüphelenmez.
- Aldığınız e-postayla beraber gelen eklentileri açarken dikkatli olmak gerekiyor. Çünkü virüsler en çok bu şekilde bulaşıyor. Sizde başkalarına dosya göndereceğiniz zaman virüs taramasından geçirdikten sonra gönderiniz. Uzantısı .exe olan dosyaları emin olmadıkça asla çalıştırmayınız.
- Çoğu virüs e-posta okunduğu anda aktif olduğu için, Outlook Express yazılımda ön izleme penceresini aktif yapmayınız.
- Gönderilen iletilerin sizi yansıttığını unutmayın. İleti gönderdiğiniz kişiler sizi tanımıyor veya görmüyor olabilir. Ancak iletilerinizin dilinin ve biçiminin sizin hakkınızda ip uçları vereceğini unutmayın. İletinizin diline, imlâ ve yazım kuralları ile genel ahlâk kurallarına uygun olmasına dikkat ediniz.
- İletinizde yazacaklarınızı kısa, açık ve öz olarak yazmalısınız. İletilerinizin içeriğini saygı çerçevesi içinde ve karşınızdakini rahatsız etmeyecek ölçüde hazırlamalı ve göndermelisiniz.
- İletileriniz normal cümle düzeni içinde olmalı, büyük ve küçük harfler kullanılarak yazılmalıdır.
- e-posta kutunuzu her gün kontrol edin ve postalarınızı limitinizi aşacak kadar sistemde tutmayınız. e-postanızı uzun süre okuyamayacağınız durumlarda üye olduğunuz listelerden geçici olarak kaydınızı sildirmelisiniz. Gereksiz mesajları posta kutunuzdan temizlemelisiniz.

- e-posta iletilerinizde bir iletiye yanıt verirken yanıt verdiğiniz iletiden yeteri kadar alıntı yapınız. Tüm iletiyi olduğu gibi alarak e-postanın uzunluğunu artırmayınız. Orijinal iletinin konuyla ilgisiz yerlerini siliniz.
- Size özel yazılmış bir iletiyi, ileti sahibinin haberi olmaksızın başkasına göndermeyiniz.
- Birden fazla kişiye gönderdiğiniz iletileri CC (Carbon Copy) ile değil BCC (Blind Carbon Copy) ile gönderiniz. Böylece alıcıların birbirlerinin adreslerini görmesine engel olursunuz.
- e-postalarınızda kredi kartı numarası, herhangi bir şifre, vb. özel bilgileri, yazarken dikkatli olunuz. Unutmayın ki e-posta hâlâ çok güvenli değildir.
- Hiç bir zaman e-postanızın sadece siz ve gönderdiğiniz kişi tarafından okunacağını zannetmeyiniz. Telefonda söyleyemeyeceğiniz şeyleri e-posta ile de göndermeyiniz.
- Şifrenizi kimseye vermeyiniz ve zaman zaman değiştiriniz (3-5 ayda bir).
- e-posta programınız bazı formatlama seçenekleri sunabilir (metni koyu, italik, renkli kullanma, animasyon, resim, ses vb. özellikler). Ancak karşı tarafın e-posta programı bunları desteklemeyebilir. Dolayısıyla karşı tarafın e-posta programının bu tip formatları desteklediğinden emin olmadıkça bu tip özel formatlı mesajlar göndermeyiniz.
- İletilerinizin satır uzunluğu en fazla 65-70 karakter olmalı ve kontrol karakterleri içermemelidir. İletilerinizde tarih bilgisi yazacaksanız ay bilgisini harfle yazınız (Örneğin; 30 Ağustos 2004 gibi).
- Çok kısa e-postalar hazırlamak için kısa sayılabilecek bildirileri direkt olarak konu satırına girebilir ve ileti kısmını boş bırakabilirsiniz. Konu satırının sonuna metin yok anlamına gelen "my" kısaltmasını ekleyerek alıcının aslında iletiyi açmasına gerek olmadığını belirtebilirsiniz.
- Eğer gönderdiğiniz e-postanın alıcının dikkatini çekmesini istiyorsanız bunu bir ünlem işareti ile donatmalısınız. Bunun için öncelikle yeni bir e-posta hazırlayın ve İleti/Öncelik Ata/Yüksek komutunu çalıştırınız. Bunun sonucunda alıcı iletiyi aldığı anda bir ünlem işareti ile karşılaşacaktır.
- Devamlı olarak gönderdiği tanıtım iletileri yüzünden birinden sıkıldıysanız, bu kişinin e-posta adresini engelleyebilirsiniz. Bunun için ilk olarak söz konusu e-postalardan birini açınız ve İleti/Göndereni Engelle komutunu çalıştırınız. Ekranı gelen soruya "Evet" yanıtını veriniz. Eğer ileride bu kişiyi engellemekten vazgeçerseniz "Araçlar/İleti Kuralları/Engellenen Gönderenler Listesi" komutunu çalıştırınız ve listeden çıkarmak istediğiniz kişiyi seçtikten sonra "Kaldır" düğmesine tıklayınız.
- Özellikle tanımadığınız kişilere e-posta gönderirken iletinizin sonuna elektronik imzanızı (adı, soyadı, adres, internet sitesi adresi, telefon, faks no, vb.) ekleyiniz. Bu imzanın en çok 4 satır olmasına dikkat ediniz. İmzalar metninizin yapı elemanları gibidirler. Bunlar otomatik olarak her e-posta altına yerleştirilirler. Tüm modern e-posta yazılımlarında bu fonksiyon bulunur. Outlook Express yazılımında Araçlar/Seçenekler/İmzalar komutunu kullanarak imzalara ulaşabilirsiniz ve düzenleyebilirsiniz.
- Özel ve ticarî işleriniz için resmî e-posta adresini kullanmayınız.
- Eğer e-posta ile soru soruyorsanız, çok açık ve sade biçimde sorunuzu yazmalısınız.
- Birisine ya da bir gruba/listeye bir konu hakkında soru sorduğunuzda "lütfen" demeyi unutmayınız. Sizin için birisi cevap yazmış, probleminizle ilgilenip çözüm üretmeye çalışmışsa bir e-posta ile, ilgili kişiye "teşekkür ederim" demeyi unutmayınız.
- Mesajınızda dikkat çekmek istediğiniz noktaları "*" işareti arasına alınız.

- Outlook Express'in temel ayarlarını değiştirerek yazım ve dil bilgisi hatalarını kontrol edebilirsiniz. Bunun için "Araçlar/Seçenekler" komutunu çalıştırın ve ekrana gelen pencere üzerindeki "Yazım Denetimi" kartını aktif hâle getiriniz.

Haber grubu nedir?

Haber grubu, internet kullanıcılarının her türlü konuda bilgi alışverişi yapmalarını sağlamak amacıyla oluşturulmuş tartışma ortamlarıdır. Haber sunucuları (News Server) sayesinde çeşitli konulardaki haber grupları (Newsgroups) içerisinde bilgiler almak, mesajlara cevap yazmak veya tartışılan konu hakkında aktif olarak görüş bildirmek mümkündür. Sık kullanılan yazışma listelerinden farklı olarak mesajlar, gruba üyeliği gerektirmez ve her kullanıcıya postalanmazlar. Tüm mesajların bir kopyası haber sunucularda saklanırlar. Böylece haber istemcileri (News Client) kullanılarak istendiği zaman alınması ve kullanıcıların yalnız ilgilerini çeken haber gruplarını ve istediği mesajları izleyebilmesi sağlanarak, hem ağ üzerindeki ileti trafiği azaltılmış hem de mesaj kutusunu (inbox) temizleme gibi gerekli fakat bir o kadar da zahmetli olabilen işler ortadan kaldırılmıştır.

Haber grupları kendi içinde 3 farklı grupta toplanmıştır:

1. Haber Grubu (Newsgroups): Özel yazılımlarla erişim sağlanır.
2. Liste Grubu (ListProc, Listserv): e-posta ile erişim sağlanır (web yoktur).
3. Web Haber Grubu (Yahoo groups): e-posta ve web ile erişim sağlanır.

Haber Grubu: Özel yazılımlarla erişilir. News, Newsgroups, Usenet adları ile de ifade edilir. Bu ortam NNTP(Network News Transfer Protocol) adlı bir protokol kullanır. Bu ortamdaki mesajlar tin, pine, Outlook Express ve Netscape Messenger gibi haber okuyucuları (newsreader) veya haber istemcileri (news client) aracılığı ile okunabilir veya buraya cevap yazılabilir. Merkezî sunucularda saklanan mesajlara ulaşmak isteyen kullanıcılar bu sunuculara erişmek zorundadırlar.

Haber Gruplarında sunucu adları news ile başlar. Gruplar sıra düzensel bir yapıda olup ana gruplar ve bunlara bağlı alt gruplar şeklinde dallanırlar. Gruplara üye olmak için Subscribe (üye ol), üyeliği sona erdirmek için ise Unsubscribe (üyeliği sonlandır) kullanabilirsiniz.

Örneğin: news.metu.edu.tr gibi.

Bazı ana grup adları şöyledir:

alt - (alternative) Birçok değişik konuları,

k12 - İlk ve orta dereceli okullardaki eğitimle ilgili konuları,

rec - (recreation) Spor, müzik, oyun, vb. gibi konuları,

sci - (science) Bilim dallarını içerir.

Haber sunucularında hangi grupların bulunacağına karar vermek, yeni gruplar eklemek ya da çıkarmak haber sunucusu yöneticisinin yaptığı işlerdir. Siz de bir haber grubu oluşturmak isterseniz, konuyu belirledikten sonra haber sunucusu yöneticisiyle iletişim kurup bu fikrinizi iletebilirsiniz.

Haber sunucuları herkese açık olabileceği gibi haber sunucusu yöneticisinin sadece belli yerel ağlara erişim hakkı vermesi de mümkündür.

Liste Grubu: Eski grup mesajlarının arşivlenmesi, arşivde arama yapılması ve istenen mektubun arşivden istenmesi bir yazılım ile yapılmaktadır. ListProc sunucuları dünyanın dört bir yanında kurulmuştur. Artık çok fazla kullanılmamaktadır.

Web Haber Grubu: Web ortamı haber gruplarına görsel güzellik katmıştır. Dünyada bir çok web ortamına sahip haber grubu vardır.

Her grup moderatör adı verilen yöneticiler tarafından yönetilmektedir. Grup kurucuları aynı zamanda moderatördür.

Haber sunucularına mesaj yollayıp alabilmek için bir haber istemcisine ihtiyacınız vardır. Kullanılan işletim sistemine göre farklılık gösterebilir de haber istemcilerin yaptığı iş aynıdır. Haber sunucusunun adresini ve e-posta hesabınızı (SMTP) girdikten sonra sahip oldukları ara yüzle kullanıcının haber gruplarına üye olmalarına, mesajları okumalarına ve yazmalarına yardımcı olurlar. Popüler haber istemcilerine örnek olarak Netscape News ve Internet Explorer News' i gösterebiliriz.

Hangi grubu kullanırsanız kullanın dikkat etmeniz gereken bazı önemli kurallar şunlardır:

- Herhangi bir posta listesine kaydolmadan önce, bu listenin ne olduğundan emin olmalısınız. Tartışma listelerinden bazılarında e-posta adresiniz görünebilir. Bu durumda site yöneticisine adresinizin listede görünmesini istemediğinizi söyleyiniz. Eğer SPAM denen reklam mektuplarından hoşlanmıyor ve posta kutusunun böyle lüzumsuz mektuplarla dolmasını istemiyorsanız, kaydolacağınız listenin adresinin başkalarına satılmayacağından emin olunuz. Artık bazı siteler reklam mektubu alıp almak istemediğini soruyorlar. Adresinin satılmayacağına dair bir bilgi yoksa, adresinizi vermemelisiniz.
- Liste ya da haber gruplarına bir mesaj gönderirken, bunu okuyacak kişilerin kimler olduğunu bilerek genel âhlak kurallarına uygun cümleler seçmelisiniz.
- İyelik haklarını zedelememeye özen göstermeli, başkasının veri kaynaklarını, düşüncelerini ve yazılımlarını kendinizinmiş gibi sahiplenmeye kalkışmamalısınız.
- Gruplara gönderilen mesajların arkasına büyük bir dosya eklenecekse bunu önceden duyurmalı ve sadece isteyenlere göndermelisiniz. Size gelen bir iletiyi, başkasına aktarmak istediğinizde, bu iletiyi size gönderinin bunu isteyip istemediğinden emin olmalısınız.
- Cevaplarınızı her zaman cevap verilen iletinin konu başlığını koruyarak vermelisiniz.
- Özel sohbet odalarına girmeyiniz. Sadece büyük sitelerdeki gibi site yöneticilerinin denetlediği sohbetlerle tartışma gruplarına giriniz.
- Listelere sadece text mesajlar göndermeye çalışmalısınız. Çok yer kaplayan veya bu tip mesajları okuyamayacağını düşündüğünüz kişilere resim, ses ve video görüntüleri göndermemelisiniz. Bir internet sitesinde yer alan uzunca bir metin ya da belgeyi e-posta ekinde dolaştırmamalısınız, bu metin ya da belgenin adresini ve konusunu belirtip, isteyenlerin buraya erişip bakabilmesi için sanal adresini vermekle yetinmelisiniz.
- Başka bir mesajın tümünü, mesajınızın içine alıntı yapmadan göndermemelisiniz. Sadece ilgili bölümü almalısınız, tek satırlık bir fikri belirtmek için birkaç sayfalık mesajdan alıntı yapmamalısınız. Mesaj boyutunu boş yere büyütmemelisiniz.
- Mesaj gönderirken konu bölümünü boş bırakmamalısınız. Gönderdiğiniz mesajın içeriğini anlatacak özet kelimeler ile tanımlayarak mesaj hakkında bilgi vermelisiniz.
- Listelerde satıcısı veya temsilcisi olduğunuz ürün ve hizmetlerin reklamını yapmamalı, yapanlara da ödün vermemelisiniz.
- Gönderilen ek dosyaların içinde virüs olup olmadığı önceden taramalı ve virüs olmadığından emin olduktan sonra göndermelisiniz.

- Virüslü olduğunu düşündüğünüz dosyalar aldığınızda bunu gönderen kişiyi uyarmalı ve virüs varsa bunu duyurma işini o kişiye bırakmalısınız.
- Kişileri genel listelerde yanıtlarken onların kişisel değerlerine saldırmadan ve kırıcı olmadan yanıtlamalısınız.
- Gruplara mesaj gönderirken gereksiz tartışma ortamları yaratmamalısınız. Tartışma konusu özelleşmeye başladığında bunu liste dışında devam ettirmeli ve liste üyelerini gereksiz yere rahatsız etmemelisiniz.
- İstenmeden yapılan yanıtları hoşgörü ile karşılayıp, anlayışla yardımcı olmaya çalışmalısınız.
- Kişilerin istemleri dışında iletiler olarak rahatsız olmalarını elinizden geldiğince önlemelisiniz.
- Tartışma listelerinde sorulan sorulara vermeyi planladığınız yanıtların tüm liste üyelerini ilgilendirip ilgilendirmediğini düşünmeli ve buna göre davranmalısınız. Cevabınız özel olacağına bunu sadece soruyu soran kişiye göndermelisiniz.
- Liste kullanımı konusunda hatalı davranışlar sergileyen kişileri uyarmalı ve gerekiyorsa bu kişilerin liste yöneticisi tarafından listeden çıkarılmasını sağlamalısınız.
- Eleştirilerde yıkıcı bir tutum yerine yapıcı ve yol gösterici bir tavır sergilemelisiniz.
- İnternet ortamında karşınızdaki kişinin elde ettiğiniz bilgilerini kötü amaçlarla başka yerde kullanmamalısınız. Bu bilgileri çıkar karşılığı satmamalı, dağıtmamalısınız.
- İnsanların duygusal zayıflıklarını kullanan mesajların dağılmasına imkân vermemelisiniz.
- İstem dışı gönderilen mesajların arkasına mutlaka buna benzer mesajların bir daha istenip istenmediğini sormalı, istenmiyorsa bu tip mesajları bir daha göndermemelisiniz.
- Güvenlik önlemlerini zedeleyici girişimlere karşı alınması gereken önlemlere uymaya özen göstermelisiniz.

Arama Motorları Nedir?

Bir konuyla ilgili araştırma yapmak isteyebilirsiniz. Bunlar aklınıza takılan bilimsel veya iş dünyasıyla ilgili bir sorun ya da hobilerinizle ilgili araştırdığınız bir konu olabilir. Bunun dışında haberler, hava durumu, sinemalar ve tüm toplumsal etkinlikler hakkında da araştırma yapmak istiyor olabilirsiniz. Öncelikle şunu bilmelisiniz ki, ulaşacağınız her bilgi doğru olmayabilir, aradığınız bilgiye ulaşmak için istemediğiniz bilgileri almak ve içinden ayıklama yapmak durumunda kalabilirsiniz ve bu durumda da kendinizi bir anda internette amaçsız bir şekilde dolaşırken bulabilirsiniz. Zamanla göreceğiniz gibi, internette aradığınız bilgi mutlaka vardır ve ulaşması oldukça kolaydır. Sorun, yolunu bulamamaktır. Bilgiye kolay ulaşmanın ilk yolu "arama motorları" kavramını ve arama motorları kullanımını öğrenmekten geçer.

Arama motorlarını, büyük ansiklopedilere benzetebiliriz. Bu arama motorlarını, internette yer alan çeşitli kurum, kuruluş, kişi ya da firmalar tarafından tasarlanmış ve yayınlanmış sayfaların içindekiler kısmına benzetebiliriz.

En çok kullanılan arama motorları "www.yahoo.com", "www.google.com" ve "www.altavista.com"dur.

Arama motorlarında arama yapma yöntemleri:

- Komut satırına araştırma yapmak istediğiniz konuyu açıkça yazarsınız ve bu motorlar, ansiklopediye kaydedilmiş tüm sayfalar arasında aradığınız konunun geçtiği sayfaları size liste şeklinde sıralar. Siz ise karşınıza çıkan özetlerden ilgilendiğiniz sayfanın başına tıklayarak ilgili

sayfaya ulaşırsınız. Bağlantıya "Shift" tuşu ile birlikte tıklarsanız ya da sağ tıklayıp "Yeni Pencerede Aç" seçeneğini seçerseniz arama motorunun içindekiler sayfasını kaybetmeden tarayıcıda yeni bir sayfa açarsınız ve aradığınız bilgiye ulaşamazsanız o pencereyi kapatıp "İçindekiler" sayfasından bir sonraki bağlantıya yine aynı yöntemle tıklayarak aramanıza devam edersiniz.

- Arama motorlarındaki komut satırında bazı özel komutlar vardır. Bu komutların amacı daha özellikli araştırma yapmak ve aradığınız konuya daha çabuk ulaşmanızı sağlamaktır. Çünkü, örneğin "Kimya" gibi genel bir kelime yazdığınızda karşınıza milyonlarca sayfa adresi çıkacaktır. Organik Kimya gibi bir konu yazarsanız, içinde "Organik" ve "Kimya" geçen dokümanlar ayrı ayrı sıralanacak. Sadece yan yana Organik Kimya kelimeleri yazanlar listelenmeyecektir.

Bu parametrelerin bazıları aşağıda belirtilmiştir;

+ parametresi : Ekleme anlamına gelir, "ve" bağlacı gibi işlem yapar. Komut satırına "+organik +kimya" ya da "organik +kimya" yazdığınızda içinde hem "organik" hem de "kimya" kelimelerinin aynı anda bulunduğu dokümanları listeler. Ama bu ifadeleri ararken kelimelerin yan yana olmasıyla ilgilenmez. Yani dokümanın başında "organik", dokümanın sonuna doğru "kimya" ifadeleri geçiyor ya da dokümanın başında "kimya", dokümanın sonuna doğru "organik" ifadeleri geçiyor olabilir. Eğer bu iki kelime yan yana geçsin istiyorsanız aşağıdaki parametreyi kullanmalısınız.

" " parametresi : Bu parametreyi kullanarak tırnak işaretleri arasına birden fazla kelime yazabilirsiniz. Arama motorları tam olarak tırnak içinde yazılan cümleyi arama yapar. Mesela "organik kimya" şeklinde yazım yaparak arama yaparsanız yan yana organik ve kimya yazılı dokümanların geçtiği sayfaların listesi sıralanır.

- parametresi : Bu parametre çıkarmak anlamına gelir. Aranılan dokümanda istemediğiniz bir kelime varsa, o kelimenin geçmediği dokümanları arar. Mesela ("organik kimya" –Gıda) şeklinde bir yazım ifadesi kullandığınızda, internette içinde "organik kimya" kelimesi geçen fakat gıda kelimesi geçmeyen dokümanları geçtiği sayfaların listesi sıralanır.

*** parametresi :** Aynı bilgisayar dosyalarında olduğu gibi, genelleme yapmak için kullanılabilir. Mesela "Kim*" denildiğinde "Kim" harfleri ile başlayan kelimeleri arar. Bu durumda "Kimya" kelimesi dışında, "Kimse", "Kimlik", "Kimsesiz" vb. gibi kelimelerin de geçtiği sayfaların listesi sıralanır.

Başarılı bir arama yapmak, aradığınız bilgiye çabucak ulaşmak ve internette kaybolmamak için bu parametrelerin etkin şekilde kullanılması çok faydalı olacaktır.

Bazı arama motorları web adresleri şöyledir:

- www.google.com.tr
- www.hotbot.com
- www.altavista.com
- www.yahoo.com
- www.excite.com
- www.lycos.com
- www.arabul.com
- www.arama.com

İnternet'ten dosya indirirken ya da gezinirken dikkat edilmesi gereken hususlar:

Dialer nedir?

İnternet'te dolaşırken, sizin üzerinizden para kazanmayı kendine iş bilen birçok kişi türemiştir. Kimi e-posta adreslerinizi sizden habersiz olarak toplayarak bunları veri tabanı hâline getirir ve satarak para kazanır, kimi bilgisayar kullanma alışkanlıklarınızı düzenli olarak bir merkeze raporlayan casus yazılımları allayıp pullayıp bilgisayarınıza sokar, kimi cep telefonu numaranız gibi kişisel bilgilerinizi reklam amaçlı kullanmak için muhtelif para kazanma sistemlerine sizi üye yapmaya çalışır, kimi de ticarî reklamlarla izniniz olmadan e-posta adresinizi sürekli bombalar.

Elbette bunlar yüzünden kaybedilenlerin ödediği bedel kimi zaman bir hayli yüksek olabiliyor. Örneğin yıllardır kullandığınız düzenli e-posta adresinizin spam mesajları yüzünden kullanılamaz hâle gelmesi, cep telefonunuzun bir sapığın eline geçmesi gibi durumlar çoğu insanı çileden çıkarmaya yeter de artar. Ancak bütün bu yöntem ve çabalar oldukça rahatsız edici olmakla birlikte, hiç olmazsa malî yönden sizi sıkıntıya sokma konusunda çok somut riskler taşımıyorlardı. Oysa bir süredir internet'te sizin sırtınızdan para kazanmak isteyenlerin kullandığı bir diğer yöntem var ki, maddî yönden getireceği külfet oldukça pahalıdır.

Son zamanlarda internet üzerinde inanılmaz vaatlerle insanları etkileyerek bir programı indirtip çalıştıran sitelerin sayısı oldukça arttı. Bu küçük programlara Dialer adı verilmektedir. Dialer programı genelde MP3 siteleri, crack siteleri, bedava SMS, GSM kontörü gibi promosyonlarla ya da adult ve pornografi içerikli sitelerden bilgisayarlarınıza bulaşmaktadır. Ya da girdiğiniz internet sitesi bedava sunduğu küçük bir program sayesinde internet üzerinde 10 kat hızlı dolaşabileceğinizi iddia etmektedir. Hatta son zamanlarda inanılmaz bir hızla yaygınlaşan ICQ spam mesajlarıyla gelen web adreslerinin de büyük çoğunluğunun dialer içeren sitelere yönlendirme yaptığına tanık olmaktayız.

Bu tür promosyon ya da yazılanlara inananlar genellikle deneyimsiz kullanıcılarıdır. Hiç bir program sizin internet bağlantınızı o kadar hızlandıramaz. İnternet hızlandırıcı programları çeşitli yöntemler kullanarak bağlantınızı değil, sitelere erişiminizi hızlandırır. Bazen de yetişkin içerikli internet siteleri içeriğin tamamına erişim için kredi kartı gerekmediğini sadece bir program indirmelerinin yeterli olduğunu iddia etmektedirler. Bir başka kullandıkları yöntem ise çok sayıda MP3 içerdiğini iddia eden bir site, siz bir MP3 indirmek istediğinizde sunucunun çok yoğun olduğunu bu nedenle şu anda bu MP3' ü indiremeyeceğinizi ama bu tür bir durumla karşılaşmak istemiyorsanız küçük bir program indirmenizi tavsiye etmektedir.

Bu tür programların bir başka çeşidi ise kurduğunuz programların içinde gelebiliyor. Örneğin Peer to Peer programların bir çoğu bu tür kodlar barındırabiliyor. AudioGalaxy, Kazaa, Morpheus, Download Accelerator gibi dosya indirmek için kullanılan programlar, GetRight gibi bazı programlar, programı kurmak için sizden izin istiyor. Yine de shareware programları kurarken, hızlı bir şekilde Next tuşuna basmadan önce ekrandaki yazılan şartları okumanın faydası var. Aslında programları kurarken karşınıza gelen lisans antlaşmasını dikkatli bir şekilde okursanız bu tür tuzaklara düşmezsiniz. Ancak ne yazık ki çoğunlukla program kurarken lisans antlaşmalarını daima "I Agree" diyerek hızlıca geçtiğinizden bu tür programlar emellerine çok rahat erişiyorlar. Web sitelerinin bir program indirmenizi sağlamak için çeşitli vaatler ileri sürmelerine biraz şüphe ile yaklaşmalısınız. Bu vaatler inanılmaz ve mümkün olmayan vaatlerdir.

Dialer programları, sizi sıkmadan ve bekletmeden bilgisayarınıza kolayca indirip çalıştırabilmenizi sağlamak için genellikle 30K ile 70K arasında bir büyüklüğü geçmeyecek biçimde tasarlanıyorlar. Bu da programın bilgisayarınıza indirilmesi için yaklaşık 10 saniye ile 30 saniye arası bir sürenin yeterli olması anlamına geliyor. Dialer programı, sistemde çalıştırıldığı zaman mevcut internet bağlantınızı keserek kendi kodunda tanımlanmış olan yurt dışı ücretli bağlantı numarasıyla bağlantı kuruyor.

Dialer programını çalıştırdığınız anda genellikle kendilerine ait birkaç kısa yol simgesini belli yerlere eklemekten geri durmazlar. Bu işi yapan bütün sitelerde genelde bir ortak özellik daha bulunur: Sitedeki bağlantılar farklı yönleri ve farklı içerikleri de gösteriyor olsalar, bağlantıları takip ettiğinizde ya bütün bağlantıların size dialer programını indirmeye çalışan tek bir sayfaya çıktığını, ya da biraz dolaştırıp eninde sonunda "hadi artık indir şu programı" noktasına getirdiğini görürsünüz.

Bu dialer programları genellikle bilgisayarınızdan yaptığınız mevcut dial-up bağlantınızı kesip, ISS numarasını yurt dışındaki bir 900'lü hat numarasıyla sizi internete bağlamaktadır. Tabii bu tehlike sadece dial-up için değil, bilgisayarında modem olan tüm kullanıcılar için geçerlidir. Sadece programı çalıştırdığınızda değil, siz bilgisayar başında değilken dahi, kendi kendine bağlanabilmektedirler.

Sonuçta sizin aylık telefon faturanız bol sıfırlı bir değere ulaşmaktadır. Saat ücreti uluslar arası sunuculara göre değişmektedir. Türk Telekom bu konuda yapılan itirazları kabul etmeyip, bu ücreti tahsil etmektedir.

Bunlar birer senaryodur ve kazançlı taraf, bizzat yurt dışında yapılandırılmış olan dialer servisidir. Ancak dialer programını bilgisayarınıza sokan internet sitesi de bu işten komisyon kazancı elde etme beklentisinde olduğundan, sizi çeşitli tuzaklar içine çekerek bu programları çalıştırmanızı sağlamaya çalışır. Bu tür sitelerin içeriği sadece yetişkin içeriğiyle sınırlı kalmayabiliyor. Kısaca dialer yazılımlarıyla internet üzerinde her an karşılaşma riskiniz vardır.

Diğer yandan bu tarz sistemlerle kolay para kazanmayı hayal edenler de başkalarına verdikleri maddî zararın yanında, kendileri de dolandırılıyorlar. Zira çoğu ya firmadan ödeme alamıyor ya da firma çeşitli bahaneler öne sürüp Türkiye'ye ödeme yapmıyor.

Dialer programları nasıl anlaşılırlar?

Her ne kadar dialer programlarını ilk bakışta tanımlayabilmek, bir miktar deneyim gerektirse de, bunları anlayabilmenin birkaç yolu var. Başlarken bilmeniz gereken en önemli husus, bunların herhangi bir anti-virüs programı tarafından virüs veya trojan olarak algılanmıyor oluşudur. Dolayısıyla bunlara karşı kendinizi korumak için güvenebileceğiniz şey sadece şüpheci yaklaşım ve dikkatli bir gözlemdir.

Bu tarz programlar çalıştırıldıklarında özet olarak şu yolu izlerler:

Önce donanım profillerinizden modeminizi tespit eder, daha sonra mevcut bağlantıyı size sormadan direkt koparır ve modeminizle bağlı olduğu telefon hattını kullanarak programlanmış uluslar arası numarayla bağlantı kurarlar. İşte bu bağlantı anında da sizden gizli bazı şeyler yapmakta olduklarıyla ilgili anlık ipuçları verirler. Elinizdeki program çalıştırıldığında internet bağlantınızın bir anda kopması, modeminizden tekrar hat alma ve numara çevirme sesleri gelmesi, harici modem kullanıyorsanız bir anda üzerindeki ışıkların sönererek tekrar yanması gibi beklenmedik olaylarla karşılaşıyorsanız, çalıştırdığınız program muhtemelen bir dialer programıdır ya da bir dialer programı sizin isteminiz dışında çalışmaya başlamıştır.

Bu ipuçlarını takip edebilmek için modem sesini açık tutmak ve varsa haricî modeminizi göreceğiniz bir yere almak faydalı olabilir.

İnternette dolaşırken şu üç durumda olaylara şüpheyle yaklaşmak sizi zarar görmekten koruyabilir:

- İnternet sitesinin size olmadık vaatler sunması, bedava ibaresini kullanması,
- İnternet sitesinin sizi ısrarla ufak bir programı indirmeye zorlaması,

- İnternet sitesinin bütün tasarımının sizin tek bir programı indirmeniz ve çalıştırmanız üzerine odaklanmış olması.

Dialer programları her ne kadar cebinizi boşaltmak için sınırsız bir isteğin ürünü olsalar da, yine de bir takım kuralları yerine getirmektedirler. Dialer programlarının bazılarında aslında "Dialer" yazan bir bölge bulunur, ama bu ibare programda mevcut değilse ipuçlarını başka taraflarda aramanız lazımdır. Bunlardan ilki, dialer programlarının bağlantıyı kurmadan önce size bir lisans anlaşması okutup kabul ettirdiği aşamadır. Gözlem aşamasında dikkat edebileceğiniz ilk adım, size gelen ufak programın bir lisans sözleşmesini onaylatmaya çalışıyor olup olmadığı ve bu lisans anlaşması metninin içeriğidir. Hele de bu lisans anlaşması metninde "long distance telephone", "age 18", "international telephone charge" gibi ibareler varsa, çalıştırmak üzere olduğunuz programın artık bir dialer olduğundan iyice şüphelenebilirsiniz.

Dialer programlarından nasıl korunulur?

- Bu tarz programlardan korunmak için yapabileceğiniz en iyi şey, daima dikkatli ve kuşkucu olmaktır. Bu amaçla da atılacak ilk akıllıca adım, internetten indirdiğiniz her dosyayı çalıştırmamak ve her soruya "Yes" ya da "Evet" butonuna tıklayarak cevap verme alışkanlığına son vermektir. Bilgisayara program yüklerken, art arda gelen kutuları okumadan "Evet" tuşuna basmayınız. Hatta son zamanlarda "No" ya da "Hayır" tuşuna basmakla da bu programların kendiliğinden yüklendiğini duymaktayız. Bu durumda her iki butona da tıklamadan pencerenin sağ üst köşesinde yer alan "X" yani pencereyi kapa düğmesine tıklamak en garantili yol gözükmetedir.
- Her şeyden önce muhakkak bir anti-virüs programını bilgisayarınızda sürekli çalışır durumda bulundurun ve işletim sisteminizi sık sık güncelleyiniz. McAfee Virusscan (<http://www.mcafee.com/>), Norton Antivirüs (<http://www.antivirus.com/>), TrendMicro PC - cilin (<http://www.trendmicro.com/>) gibi bilinen markaların yanı sıra, <http://www.free-av.com/> adresinden de anti-virüs programı yükleyebilirsiniz.
- Eğer bir internet sitesinin bütün tasarımı sizin bir program indirmenize kuruluysa bu siteleri hemen terk ediniz.
- İnternet için kullandığınız Internet Explorer ve Netscape gibi tarayıcıların güvenlik ayarı bölümlerini yüksek öncelikli duruma getiriniz.
- Sisteme sızacak casus programları önlemek için anti-casus (spyware) yazılım yükleyiniz. Bunun için <http://www.lavasoft.com/> adresi kullanılabilir. Ad-Aware programını da kurabilirsiniz. Bu program bir çok reklam amaçlı hazırlanmış programı (GATOR gibi) ve sistem bilgilerinizden faydalanan casus programları silmek için kullanılabilir.
- Bilgisayarınızı kullanmadığınız zamanlarda modeminizden telefon bağlantınızı sökünüz. Telefonunuzu uluslar arası görüşmelere kapattırabilirsiniz. Eğer telefonunuzu sadece internet amaçlı kullanıyorsanız, Türk Telekom' a başvurup, sadece 0822, 145 numaralı hatlara açık olmasını isteyiniz. Ama muhakkak yurt dışına ve 900' lü hatlara kapatınız.
- Kullanmayacağınız bir tane ücretsiz e-posta adresi alınız. Hotmail, MyNet ve Yahoo! gibi. Sizden e-posta adresi istenen yerlerde bu adresi veriniz. Böylelikle bir çok spam e-postadan kurtulabilirsiniz.
- Dialer programlarının uzantısı ".exe" formatındadır. Bilgisayarınıza indirmek istediğiniz dosyalardan sadece çalışabilir programların uzantısı ".exe" olabilir. Müzik, resim, film indirmek istediğinizde uzantılara dikkat etmelisiniz. ".exe" uzantısı gördüğünüzde indirmeyip o siteyi

kapatmalısınız. Çünkü dialer programları sadece tıklama yapıldığında değil, siz o sayfayı açtığınızda hiçbir yere tıklamasanız da bilgisayarınıza kendiliğinden yüklenmektedir.

- İnternet'ten bir dosya indirmek istediğinizde o nesnenin formatına dikkat etmelisiniz. İndirmek istediğiniz şeyin üzerine sağ tıklayarak özellikler sekmesine tıkladığınızda orada "http://" diye başlayan yazının sonuna dikkat edilmelidir. Müzik indirilecekse yazının sonu ".mp3", ".wav", ".mid" olmalıdır. Film indirmek istiyorsanız uzantısı ".mpg", ".mpeg", ".avi", ".mov", ".asf", ".rm" olmalıdır. Resim ve fotoğrafların ise uzantısı ".jpg", ".png" ve ".gif" olmalıdır. Eğer sıkıştırılmış dosya ise ".zip", ".rar" olmasına dikkat etmelisiniz.
- Müzik, film, resim indirmek istediğinizde indirdiğiniz dosyanın adına dikkat etmelisiniz. "mp3yukle.exe", "fullmp3.exe", "jpg.exe", "png.exe", "mpeg.exe", "mov.exe" vb. gibi isimler gördüğünüzde buna kesinlikle tıklamamalısınız.
- Dialer programlarının lisans anlaşmalarında bulunan bazı ifadeler, size neyle karşı karşıya olduğunuz konusunda belirgin ipuçları verirler. Burada aynı zamanda dikkat etmemiz gereken bir diğer nokta da, dialer programı tarafından size ülke seçimi konusunda seçenek sunulmasıdır. Bu nedenle çektiğiniz ve çalıştırdığınız minik programın size bulunduğunuz ülkeyi sorması da şüphelenmenizi gerektirecek bir durumdur.
- İnternette bir program indirmek istediğinizde bunun uzantısı da ".exe" olabilir. Böyle bir durumda ".exe" kısmından önceki ada bakmalısınız, eğer indirmek istediğiniz programın adı yazıyorsa sorun yok demektir. Fakat hiç belli de olmaz; istediğiniz programın adı kasıtlı olarak yazılmış bir dialer programı da olabilir. Böyle bir durumda da programı indirdikten sonra dikkat etmelisiniz. Kurarken modemden telefon hattını çıkarabilirsiniz. Bu sizi uluslar arası bağlantıdan koruyacaktır.
- Dosya isimlerinin sonunda yer alan ".zip", ".rar" uzantısı sıkıştırılmış dosya uzantısıdır. İndirmek istediğiniz dosya bu ".zip" ya da ".rar" dosyasının içinde de yer alabilir. Bu seferde sıkıştırılmış dosyayı açtığınızda içindeki dosya uzantılarına dikkat etmelisiniz.
- e-posta adresinize gelen reklamlarda yer alan sitelere girmeyiniz. Size gelen e-postaların eklerini açarken uzantılarına dikkat ediniz.
- Tanımadığınız kimselerden gelen e-postaları, özellikle ".exe" uzantılı dosyaları açmayınız. Arkadaşlarınıza, gelen bu e-postaları göndermeyiniz.
- Güvenliğinden en ufak şüphe duyduğunuz sitelerden dosya indirmeyiniz.
- Son zamanlarda sahte MP3 sitelerinin sayısı hızla artmaktadır. Bu tip siteler bu dialerin sahte siteleridir. Bu sitelerde bulunan "arşivimize ulaşmak için bu programı indirip kurun" gibi yazılara itibar etmeyin ve sitede verilen programı indirmeyiniz.
- Dialerin kullandığı uzantı "svvhost.exe". Bilgisayarınızda bu uzantıyı aratın ve bilgisayarınızda bu isimde bir dosya bulunuyorsa hemen siliniz.
- Dialer programı genellikle kendini "Windows/System" klasörü içine yüklemektedir. Bu klasörü kontrol ediniz.
- Dialer arama sonucunda bilgisayarınızda görünmeyebilir. Dialer kendini "Windows/History" klasörüne yüklemiş olabilir. Bu klasördeki dosyalar aramalarda görünmeyebilir. Bu klasörü kontrol ediniz.
- Girdiğiniz sitelerdeki bağlantıları kontrol ediniz. Girdiğiniz bir sitedeki bütün bağlar bir adrese yönlendirilmişse (Fare imlecini o bağın üzerine getirin ve tıklamadan önce "durum çubuğuna" bakınız. Bağlantı adresi orada görüntülenmektedir.) O site, tuzak sitedir. O siteden hemen çıkınız.

- Bazı crack siteleri bu yazılımları crack dosyalarının içine gizlemektedir. Özellikle crack içerikli sitelerde karşınıza çıkan güvenlik ya da kök sertifikalarını kabul etmeyiniz. Mümkünse bu tip sitelerden uzak durunuz. Bazı crack siteleri "crack dosyasını yüklemek için "Yes" (Evet) tıklayın demektedir. Bunlara "No" (Hayır) cevabını veriniz. Hatta doğrudan "X" pencereyi kapat düğmesine tıklayınız.

Dialer programları kablo veya ADSL kullanıcılarını etkiler mi?

Hayır. Dialer programlarının asıl amacı; modeminizi ve buna bağlı telefon hattınızı kullanarak tıpkı 900'lü numaraların aranması gibi yurt dışı ücretli bir servise bağlanmanızı sağlamaktan ibarettir. Kablo ve ADSL bağlantıya sahip bir bilgisayarınız varsa ve çalışan telefon hattının bağlı olduğu bir modeme sahip değilseniz, dialer programlarından etkilenmezsiniz. Ancak bu bağlantıların yanında bilgisayarınızda çalışan bir de modem ve telefon hattı mevcutsa, bu durumda dialer programlarıyla olası bir karşılaşmada siz de risk altındasınız demektir.

Kaynakça:

1. Akkoyunlu, B. **Öğretmenler ve Öğretmen Adayları İçin Eğitimde İnternet Kullanımı**. İstanbul: Ceren Yayın Dağıtım, Bilimsel ve Teknik Araştırma Vakfı (Bitav).
2. Wingate, P. **İnternet**. (1998). (Çev. Selam İkiz). Ankara: Tübitak Popüler Bilim Kitapları. 73.
3. Young M.L. **İnternet Temel Kullanım Kılavuzu**. (2000) İstanbul: Alfa Basım Dağıtım.
4. Konuyla ilgili çeşitli internet siteleri.